

УДК 1.(304.3)316.3

N. Sh. Shaydullaev

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

(Namangan engineering- construction institute)

THE MAIN CRITERIA OF HUMAN PERFECTION

Annotation: *This scientific paper focuses on the global challenges of the present day, namely human problems, and their health problems, including priority issues of food quality and safety - with its solutions and related to the reforms in Uzbekistan.*

Keywords: *natural environment, human essence, dialectical process, material basis of the universe, environmental problem, society, social environment, healthy environment, peace-stability, prosperous life.*

Н. Ш. Шайдуллаев

Фалсафа фанлари номзоди, доцент

(Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

ИНСОН МУКАММАЛЛИГИНИНГ АСОСИЙ МЕЗОНИ

Аннотация: *Илмий мақолада ҳозирги даврнинг глобал муаммоси, яъни инсон муаммоси, унинг саломатлиги билан боғлиқ муаммолар, жумладан, озиқ овқат сифати ва хавфсизлигининг долзарб масалалари ҳамда унинг ечимлари ва бу билан боғлиқ Ўзбекистонда олиб борилаётган ислоҳотларга этибор қаратилган.*

Калим сўзлар: *табиий муҳит, инсоннинг моҳияти, диалектик жараён, оламнинг моддий асоси, экологик муаммо, жамият, ижтимоий муҳит, соғлом муҳит, тинчлик-барқарорлик, фаровон ҳаёт.*

Н. Ш. Шайдуллаев

Кандидат философских наук, доцент

(Наманганский инженерно-строительный институт)

ГЛАВНЫЕ КРИТЕРИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО СОВЕРШЕНСТВА

Аннотация: *В статье рассматривается глобальная проблема современности, связанная со здоровьем человека, в том числе актуальные вопросы качества и безопасности продуктов питания, а также уделено внимание проводимых реформ в Узбекистане, связанных с этой проблемой.*

Ключевые слова: *природная среда, сущность человека, диалектический процесс, материальная основа мироздания, экологическая проблема, общество, социальная среда, здоровая среда, мир-стабильность, благополучная жизнь.*

Табиий муҳит ва инсон ўртасидаги ўзаро муносабатларни таҳлил қилиш учун бу жараёнда аввало инсоннинг моҳияти ва ўрнини аниқлаб олиш даркор.

Инсон – ҳам онг, тафаккур (ақл), ҳам ишлаб чиқариш, ҳам жамият маҳсулидир. Одамзод ана шу уч омил таъсирида ижтимоийлашиб инсон даражасига чиқиб боради. Бу албатта диалектик жараён бўлиб одамзот пайдо бўлгандан, яъни бундан 50 млн йиллар аввал чамаси тарих майдонига келган аجدодларимиз “Homo Sapiens” – ақлли одамлар ҳаёт кечириши бошланган даврдан шаклланиб келмоқда.

Инсон мукаммаликка эришиш йўлидан борган. Инсон учун мукамалликнинг мезонлари соғлиқ-саломатлик, тинч-осойишта бўлиш ва фаровонликга эришишдир. Инсон ҳеч қачон бу мезонларга ўз кучи, билими ва харакати билан эриша олмайди. Бунинг учун у бирламчи табиат билан зарурий алоқага киришади. Шу билан биргаликда жамият, ижтимоий муҳит, айниқса ундаги соғлом муҳит, тинчлик-барқарорлик, фаровон ҳаёт каби омиллар катта рол ўйнайди.

Ҳисоб китобларга кўра инсон саломатлиги қуйидаги уч омилга, яъни:

1. Инсонни ўраб турган атроф муҳитга 20-40 % гача
2. Ирсиятга 15-20 % гача
3. Ҳаёт турмуш тарзига 10 % гача бевосита боғлиқ эканлигини кўриш мумкин.

Фалсафий тафаккур ривожига катта хисса қўшган Марказий Осиёлик файласуфлар оламнинг моддий асоси тўғрисида фикр юритиб, 4 – унсур, яъни **сув, ҳаво, тупроқ ва оловни** субстанция ҳисоблаганлар. Шунинг учун ҳам шу 4 унсурни инсоният қадрлаб, эъзозлаб келган. Инсонда билим, тажриба шаклланиб борган сари унинг тафаккури, ақли такомиллашиб борган. Инсон эҳтиёжи шаклланиб бориши билан унинг табиатга муносабати қанчалик ўсиб бориши билан рационал муносабатдан

иррационал муносабат кучайиб, табиат бойликларидан янада кўпроқ, меъеридан ортиқ олиш пайига тушди. Меҳнат қуролларининг такомиллашиши, ишлаб чиқариш инфратузилмасининг кенгайиб бориши натижасида табиат билан инсон ўртасидаги муносабатларда барқарорлик ўрнини беқарорлик эгаллай бошлади. Эҳтиёждан ортиқча бойлик орттириш ҳирси табиатга бозор нуқтаи назаридан ёндашишдек салбий ҳаракатларни юзага келтиради. Секин асталик билан атроф муҳит софлигига путур ета бошлади. Натижада экологик муаммо, экологик хавф каби тушунчалар пайдо бўлди. Бу хавф бошланиши бирламчи кичик бу маконда (миллий), кейинчалик худудий, XX асрга келиб глобал муаммога айланиб кетди. Одамзод ҳаётининг илк даврларида кадрли ҳисобланган **сув, ҳаво, тупроқ, олов** каби унсурларга сифат жиҳатидан путур етказилиб, инсон ҳаёти, саломатлиги учун хавфли унсурларга айланиб боришини кўриш мумкин. Натижада инсонни яшаши, ейиши, ичиши, нафас олиши учун бирламчи омилларга, яъни озиқ овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжни табиий қондириш жараёнига путур етиши инсон мукамаллигининг омили бўлган саломатлиги кескин хавф остида қолаётгани айни ҳақиқатдир.

Аҳолини сифатли ва хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланиши масаласига икки томонлама эътибор қаратиш талаб этилади:

биринчидан: Аҳолини зарур озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланиши билан боғлиқ хавфсизлик;

иккинчидан: Аҳолини сифатли озиқ овқат маҳсулотлари билан таъминланиши хавфсизлиги масаласи;

Мазкур илмий мақолада масаланинг иккинчи томонига асосий эътибор қаратилади.

Табиийликнинг бузилиши ўз ўзидан сунъийликка йўл очиб бермоқда. Иррационал фаолият кенгайиб, муаммолар янада кескинлашиб

дунё миқёсида озиқ-овқат хавфсизлигига путур етказмоқда. Овқатланиш маданиятининг бузилиши, айниқса миллий таомларимиз ўрнини европача таомлар эгаллаб бораётганлиги, сунъий таомлар, яъни мева-сабзавот, гўшт, айниқса парранда гўштини етиштиришда “гормонал препаратлар” қўлланилиши, чанқоқбости ичимликлардаги сунъий ширинликлар ва ранг берувчи моддаларнинг ишлатилиши натижасида инсон саломатлиги глобал муаммога айланганлиги ва бу жараён ХХІ асрга келиб янада кескинлашиб кетаётганлигини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди.

Бугунги кунда озиқ-овқат маҳсулотларидаги сунъийликдан Европа халқлари воз кечаётган бир вақтда Марказий Осиё, жумладан Ўзбекистонга юқорида зикр этилган “гормонал препаратлар” асосида яратилаётган озиқ-овқат маҳсулотлари тансиқ озиқ-овқат маҳсулотлари сифатида кириб келаётгани айтилиши ҳақиқат.

Бу жараён инсон саломатлигига боғлиқ бўлган ирсиятга салбий таъсир кўрсатиши ўз-ўзидан аён. Оилада туғилаётган зурриётлар турли касалликлар: камқонлик, витамин моддаларнинг етишмаслиги, юрак хасталиги, суяк касалликлари, йод миқдорининг етишмаслиги натижасида аҳоли ўртасида иммунитетнинг пастлиги ҳолатлари намоён бўлмоқда.

Республикада мустақиллик йилларида аҳолини сифатли ва хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш малакаси муҳим аҳамият касб этган. Бозор иқтисодиётига ўтиш, хусусий мулкчиликка, тадбиркорликка кенг йўл очилиши натижасида аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш билан шуғилланувчи жисмоний ва юридик шахсларнинг фаолиятини тартибга солиш ва назорат қилиш давлат бошқаруви олдида турган бирламчи вазифа қилиб қўйилди. Мамлакатимизда сифатли ва хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқиш ва уни реализация қилиш жараёнида монополияга йўл қўймаслик. Мамлакатда озиқ-овқат маҳсулотлари билан боғлиқ экспорт-импорт операцияларини тартибга солиш, озиқ-овқат маҳсулоти турлари бўйича

ички истеъмол бозорида нарх-навони барқарорлаштириш, четдан олиб келинаётган озиқ-овқат махсулотларини хавфсиз эканлигини назорат қилиш каби масалалар бўйича давлат назорати қатъий ўрнатилганлигини кўриш мумкин.

Аҳолини сифатли ва хавфсиз озиқ-овқат махсулотлари билан таъминлашни ҳуқуқий асослари 1997 йил 30 августда қабул қилинган “Озиқ-овқат махсулотларини сифати ва хавфсизлиги тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг ва 18 моддадан иборат қонуни, ҳамда 16 январь 2018 йилда қабул қилинган № ПФ-5303 Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони каби қонун ва қоида ости ҳужжатларида белгилаб кўйилган. Бундан ташқари, 2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида мақоладаги долзарб масала билан боғлиқ муаммолар ҳам назарий ҳам амалий жиҳатдан асослаб берилган. Айниқса, аҳолини тоза қишлоқ хўжалиги махсулотлари билан, жумладан, картошка, сабзавот, озиқ-овқат, мойли экинларини таёрлаш, сақлаш, сотиш масалалари, аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш, бир сўз билан айтганда одамлар яшашининг экологик хавфсизлигини таъминлаш масалалари давлат сиёсати даражасигага кўтарилган.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, аҳолини сифатли ва хавфсиз озиқ-овқат махсулотлари билан таъминлаш масаласи нафақат миллий, ҳудудий балки глобал масалалардан бири эканлиги ташкил қилинган ушбу халқаро анжуманда ҳам ўз ифодасини топмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. “Ўзбекистон Республикаси Олий мажлисининг ахборотномаси”- 1997 йил, 9 сон
2. “Ўзбекистон Республикаси қоида ҳужжатлари тўплами” , 2012 йил 22 январ, 3 сон
3. Қ. Назаров , “Жахон халқлари фалсафий фикрлар тарихидан

лавхалар” , 2004 йил

4. В. И. Кузин “Озиқ овқат хавфсизлиги” назария ва амалиёт, “Жамият ва бошқарув” журнали, 2016 йил, 1 сон, 103-105 бетлар
5. Karimboyeva S. EFFECTIVE METHODS OF TEACHING HISTORY //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 4. – С. 186-188.
6. Karimboyeva S. WORLD VIEWS AS A WAY OF" UNDERSTANDING" LIFE //Теория и практика современной науки. – 2019. – №. 2. – С. 46-49.
7. Karimboyeva S. NATIONAL-PROGRESSIVE MOVEMENT: VIEWS OF JADIDS ON STATEHOOD //Экономика и социум. – 2018. – №. 9. – С. 28-31.
8. Karimboyeva S. PERSONALITY AS AN OBJECT AND SUBJECT OF EDUCATIONAL AND UPBRINGING PROCESS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 192-197.
9. Мирзаахмедов А. М., Каримбаева С. И. ТОЛЕРАНТЛИК МАДАНИЯТИГА ДОИР ҚАРАШЛАР //ПЕРЕКРЁСТОК КУЛЬТУРЫ. – 2020. – Т. 2. – №. 3.
10. Karimbaeva S. FORMATION OF SPIRITUAL EDUCATION OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION //Экономика и социум. – 2020. – №. 11. – С. 169-172.
11. Abduxamidovna M. D., Abdurahmonovich A. B. Analysis of the results of psychological and pedagogical research of labor migrants and their families //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – Т. 12. – С. 440-443.
12. Abdurakhmonovich A. B. Factors influencing the formation of professional thinking in pupils //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2020. – Т. 8. – №. 2.
13. Хакимов А. А., Абдуллажанова Н. Т., Бокиев К. Т. Глобал экологик инқироз ва экологик нормалар //Сборники конференций НИЦ Социосфера. – Vedecko vydavatelske centrum Sociosfera-CZ sro, 2015. – №. 58. – С. 93-95.

14. Хакимов А. А. и др. Традиция как фактор нормативного управления обществом //Сборники конференций НИЦ Социосфера. – Vedecko vydavateľske centrum Sociosfera-CZ sro, 2015. – №. 37. – С. 47-49.